

www.natura2000.si
LIFE-IP NATURA.SI - LIFE17 IPE/SI/000011

100 let pobude državnega varovanja narave Slovencev

100 let Spomenice

Januarja leta 1920 je 13 uglednih posameznikov in strokovnjakov Odseka za varstvo prirode Muzejskega društva v Ljubljani predstavilo Spomenico. Ta je bila prvi poziv k sistemskemu varstvu narave na Slovenskem. Pobudo pokrajinski vladi Slovenije, glavnemu organu Slovenije v Kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev so strnili v štiri točke in jih tudi utemeljili. Že pred 100 leti so vedeli, da je narava v Sloveniji izjemna in da to pomeni veliko odgovornost takratne generacije.

Zaradi dobrega dela prejšnjih generacij lahko danes govorimo o odgovornosti, ki jo imamo mi do narave. To se kaže tudi v visokih uvrstitvah, ki jih Slovenija dosega na različnih mednarodnih lestvicah. Univerza Yale je Slovenijo ocenila kot peto najbolj zeleno državo na svetu, National Geographic pa celo kot najbolj zeleno državo na svetu. Prav tako se Slovenija uvršča na četrto mesto na lestvici Legatum Prosperity index na področju okolja. Ne glede na to, da je ohranjenost slovenske narave, primerjalno z drugimi državami, sorazmerno dobra, je dejstvo, da so pritiski na naravo danes neprimerljivo večji kot pred 100 leti. Posledično je marsikateri del narave ogrožen in tudi marsikateri rastlinski in živalski vrsti ne gre dobro. Biotska raznovrstnost se žal globalno in tudi v Sloveniji zmanjšuje.

1

Skrb za naravo je ena temeljnih slovenskih vrednot

100 let kasneje ugotovimo, da so generacije pred nami v veliki meri izpolnile zahteve Spomenice. Še bolj pomembno pa je, da se je Slovenija razvila v državo, ki skrbi za naravo in okolje. Na ravni države in Evropske unije smo sprejeli družbeno zavezo, da bomo varovali naravno dediščino nacionalnega in svetovnega pomena. Varstvo narave smo zapisali v Ustavo Republike Slovenije, sprejeto in uveljavljeno imamo obsežno zakonodajo, ki se vključuje tudi v pravni red Evropske unije.

Danes imamo 56,9 % morja in kopnega Republike Slovenije opredeljenega z ukrepi varstva narave, v Evropski uniji se uvrščamo na prvo mesto po deležu Nature 2000 v državi (dobrih 37 %). Pri slovenskem varstvu narave je izjemnega pomena medsektorsko sodelovanje – vključujejo se naravovarstveniki, biologi, gozdarji, kmetje, vodarji in še bi lahko naštevali. Dobro ohranjena narava je temelj za življenje ljudi – v Sloveniji pa je skrb za naravo tudi ena temeljnih družbenih vrednot. Prav vsak od nas mora pri tem sodelovati.

www.natura2000.si
LIFE-IP NATURA.SI - LIFE17 IPE/SI/000011

Več kot 350 zaposlenih za varstvo narave

Ocenjujemo, da je v Sloveniji letos na področju varstva narave zaposlenih okrog 350 oseb, od tega 100 na projektih za določen čas. Slovenija ohranjanju biotske raznovrstnosti in varstvu naravnih vrednot letno nameni približno 30 milijonov EUR, od tega 14,5 milijona EUR proračunskih sredstev. Sredstva se v zadnjih letih zvišujejo, vsekakor pa jih bomo v prihodnje morali še okrepiti. V Sloveniji trenutno poteka eden večjih projektov s področja ohranjanja narave, katerega namen je okrepiti upravljanje in izvajanje Nature 2000 in ga vodi Ministrstvo za okolje in prostor, sofinancira pa Evropska unija.

Brezčasnost Spomenice

Spomenica je še danes uporaben vodnik za prihodnost. Veliko njenih ciljev je že doseženih. Na nekaterih področjih bomo morali vložiti kar nekaj naporov, da bomo obvarovali vrste pred izumrtjem ali pa vsaj zaustavili negativne trende.

Obeleževanje 100 let Spomenice

V Sloveniji bomo Spomenico varstva narave obeleževali vse leto 2020 z vrsto dogodkov institucij in nevladnih organizacij. Začeli smo z današnjo novinarsko konferenco v Prirodoslovnem muzeju Slovenije, ki smo jo organizirali v okviru projekta LIFE Krepitev upravljanja Nature 2000. Predstavniki Ministrstva za okolje in prostor, Zavoda RS za varstvo narave, Skupnosti parkov in nevladnih organizacij s področja biotske raznovrstnosti so predstavili osnovne podatke, kje smo danes po 100 letih. Dogodek je z zvočno izjavo pospremil Stane Peterlin, ki je pomembno vplival na oblikovanje varstva narave kot ga poznamo danes. Pošta Slovenije bo izdala konec januarja tudi znamko, ki bo obeležila 100 let Spomenice in jo bo mogoče kupiti do konca 2020. Za jesen 2020 načrtujemo večji naravovarstveni posvet, na katerem bomo tematiko varstva narave med Spomenico in današnjim časom podrobneje obravnavali.

2

LIFE Krepitev upravljanja Nature 2000 v Sloveniji

Vseslovenski projekt **LIFE Krepitev upravljanja Nature 2000 v Sloveniji** (skrajšano LIFE-IP NATURA.SI), ki ga vodi Ministrstvo za okolje in prostor, bo prispeval k izboljšanju upravljanja celotne mreže Natura 2000. Temeljit bo na sodelovanju med različnimi sektorji in deležniki. Na osmih izbranih Natura 2000 območjih bo 14 partnerjev izvedlo konkretne akcije na terenu za izboljšanje stanja v naravi.

Projekt bo trajal osem let, začel se je decembra 2018. Projekt LIFE-IP NATURA.SI sofinancira Evropska unija v okviru finančnega mehanizma LIFE. Več informacij o Naturi 2000 na www.natura2000.si.

Dodatne informacije: Špela Polak Bizjak, spela.polak@gmail.com, 041 390 229

LIFE integrirani projekt za okrepljeno upravljanje Nature 2000 v Sloveniji (LIFE17 IPE/SI/000011) sofinancirajo Evropska unija preko programa LIFE, Ministrstvo za okolje in prostor ter partnerji. Vsebine ne odražajo nujno menja Evropske unije.

www.natura2000.si
LIFE-IP NATURA.SI - LIFE17 IPE/SI/000011

KAKO SMO IZPOLNILI ZAHTEVE SPOMENICE?

1. zahteva Spomenice: »Ustanovijo naj se alpski, sredogorski (gozdni) in barski varstveni parki.«

Pred približno 100 leti: V Dolini Triglavskih jezer je bil vzpostavljen Alpski varstveni park (1924); pred tem je bil iz gospodarskega izkoriščanja izločen del starih kočevskih gozdov na Auerspergovi posesti (1888).

Danes: V tej točki so izpolnjene in celo presežene vse zahteve. Za varovanje dela Alp je bil ustanovljen Triglavski narodni park. Dolina Triglavskih jezer je zavarovana neprekinjeno od leta 1961 do danes kot del Triglavskega narodnega parka in še posebej kot naravni spomenik Dolina Triglavskih jezer. Predstavlja simbol varovanja slovenske narave.

Danes je narava Slovenije zavarovana v enem narodnem parku, treh regijskih, 49 krajinskih parkih, 56 naravnih rezervatih in 1.164 naravnih spomenikih, ki skupaj obsegajo 13 odstotkov slovenskega ozemlja. Naravni parki Slovenije so od leta 2011 združeni v Skupnosti parkov Slovenije. Petnajst upravljavcev zavarovanih območij povezuje skupni interes ohranjanja narave in zagotavljanja ravnovesja med učinkovitim varovanjem narave in kulturne dediščine z različnimi dejavnostmi. V Skupnosti parkov so: Triglavski narodni park, Kozjanski regijski park, Notranjski regijski park, Regijski park Škocjanske jame, Krajinski park Debeli rtič, Krajinski park Goričko, Krajinski park Kolpa, Krajinski park Ljubljansko barje, Krajinski park Logarska dolina, Krajinski park Pivška presihajoča jezera, Krajinski park Radensko polje, Krajinski park Sečoveljske soline, Krajinski park Strunjan, Krajinski park Tivoli, Rožnik in Šišenski hrib, Naravni rezervat Škocjanski zatok in Naravni rezervat Ormoške lagune.

2. zahteva Spomenice: »Potom zakona naj se prepove pokončavanje redkih ali za naše kraje tipičnih ter znanstveno zanimivih živali in rastlin.«

Pred približno 100 leti: Trend varovanja vrst se je v Sloveniji začel z zavarovanjem planike leta 1896, leta 1910 pa je stopil v veljavo Zakon o varstvu koristnih ptic. Do izida Spomenice so bile nekatere vrste že varovane z Ribarskim zakonom in Lovskim zakonom. V Spomenici je bila podana eksplicitna zahteva po varstvu 68 vrst. Med njimi je bilo 13 vrst rastlin, 22 vrst ptic, vse vrste plazilcev (22 vrst) in krastač (2 vrsti) in 4 vrste žuželk: hrošča planinski kozliček in orjaški krešič, metulj apolon ter kranjska čebela. Zahtevalo se je tudi varstvo medveda, jelena, alpskega kozoroga, divje koze in svizca.

Danes: V Sloveniji živi okrog 19.000 živalskih in 4.000 rastlinskih vrst, med njimi je več kot 2.000 vrst uvrščenih na rdeče sezname ogroženih vrst. Z uredbo vlade so zavarovane skoraj vse

LIFE integrirani projekt za okrepljeno upravljanje Nature 2000 v Sloveniji (LIFE17 IPE/SI/000011) sofinancirajo Evropska unija preko programa LIFE, Ministrstvo za okolje in prostor ter partnerji. Vsebine ne odražajo nujno menja Evropske unije.

www.natura2000.si
LIFE-IP NATURA.SI - LIFE17 IPE/SI/000011

rastlinske in živalske vrste, ki jih navaja Spomenica in še mnoge druge, ki so ogrožene. Med drugim so zavarovane skoraj vse vrste dvoživk, plazilcev, ptic, vsi netopirji, vse velike zveri, jamski hrošči, vse vrste hroščev in metuljev nad gozdno mejo, ... V okviru omrežja Natura 2000 varujemo več kot 200 živalskih in več kot 20 rastlinskih vrst.

3. zahteva Spomenice: »Podzemeljske jame z interesantno favno in floro naj se postavijo pod nadzorstvo.«

Pred 100 leti: Že v začetku prejšnjega stoletja se je dogajalo izkoriščanje jamske favne v dobičkarske namene. Spomenica opozarja, da *»so nemoteno prihajali razni tujci in sistematično ugonabljali jamsko favno«*. Podaja predlog, da jame pridejo v last države in da se vzpostavi nadzor nad vstopanjem v jame.

Danes: Vse podzemne jame so od leta 2004 v lasti države. Glede pravil vstopanja so razdeljene na odprte jame s prostim vstopom, na odprte jame z nadzorovanim vstopom in na zaprte jame, v katere je zaradi njihove občutljivosti in ranljivosti vstop dovoljen le izjemoma za znanstvene namene z dovoljenjem in pod strokovnim nadzorom. Zavarovane so vse vrste jamskih hroščev, z zakonom je prepovedano loviti, ubijati in odnašati iz jam živali, ki živijo v jamah ali se v njih občasno zadržujejo. Ne glede na to, tudi še danes nadzorne službe občasno obravnavajo nedovoljeno lovljenje jamskih živali in trgovanje z njimi. Onesnaževanje jamskega sveta z odpadki in odplakami se zaradi obveznosti čistilnih naprav ter upoštevanja predpisanih standardov kmetijskega gnojenja počasi izboljšuje.

4

4. zahteva Spomenice »Zainteresirati je najširšo javnost za varstvo prirode sploh.«

Varstvo narave komunicirajo Ministrstvo za okolje in prostor, Zavod RS za varstvo narave in upravljavci zavarovanih območij. Vrsto aktivnosti izvajajo nevladne organizacije z različnih področij varstva narave – takih, ki se ukvarjajo s skupinami vrst ali območji. Izpostaviti velja tudi doprinos gozdarstva pri varstvu gozdov in kmetijstva pri varstvu kulturne krajine.

Vrsta aktivnosti poteka v okviru LIFE projektov, ki jih vodijo različne organizacije s področja varstva narave in različnih sektorjev (npr. gozdarstvo). Pomemben prispevek bo prinesel tudi LIFE Krepitev upravljanja Nature 2000 v Sloveniji.

Pomembno k širitvi znanja prispevajo tudi mediji s poročanjem o naravi. Varstvo narave je zapisano med temeljne vrednote prebivalcev Slovenije, kar izkazuje tudi anketa javnega mnenja o Naturi 2000 – več kot 80 % anketirancev je za varstvo narave pripravljeno izogniti se obisku določenega območja, prilagoditi gnojenje, odstraniti invazivno tujerodno vrsto ali ne sekati v delu gozda ali določenih dreves (Parsifal, 2019).

LIFE integrirani projekt za okrepljeno upravljanje Nature 2000 v Sloveniji (LIFE17 IPE/SI/000011) sofinancirajo Evropska unija preko programa LIFE, Ministrstvo za okolje in prostor ter partnerji. Vsebine ne odražajo nujno menja Evropske unije.